

<https://doi.org/10.5559/di.32.1.02>

# ULOGA OPĆE SKLONOSTI NASILJU U ODNOSU OPĆE MRAČNE OSOBINE LIČNOSTI I PONIZNOSTI/POŠTENJA S PODRŠKOM POLITIČKOM NASILJU

Tomislav PAVLOVIĆ  
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

UDK: 159.923:316.624.3  
316.624.3:32-022.257  
316.613.434:32

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 30. lipnja 2022.

Rad Tomislava Pavlovića podržava Hrvatska zaklada za znanost u sklopu *Young Researchers' Career Development Project – Training of Doctoral Students (DOK-01-2018)* projekta koji financira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda (ESF).

Razni suvremeni psihološki modeli radikalizacije uz kontekstualne čimbenike upućuju i na ulogu relativno stabilnih dispozicija u prihvaćanju ekstremističkih ideologija i s njima povezanoga političkog nasilja. Novija istraživanja, usmjerena na ulogu mračnih osobina ličnosti u kontekstu radikalizacije, relativno su dosljedno pokazala da su osobe izraženih mračnih osobina sklonije podržavati političko nasilje i ekstremne političke opcije. No empirijska objašnjenja postojanja tog odnosa i dalje su rijetka. Stoga se ovim istraživanjem nastojalo provjeriti je li sklonost nasilju, karakteristična za mračne osobine ličnosti, u pozadini odnosa mračnih osobina ličnosti i poniznosti/poštenja iz HEXACO modela s podrškom političkom nasilju, pazeći pritom na potencijalne izvore pristranosti u ranijim istraživanjima. Rezultati dobiveni na uzorku 191 studenta robusno su pokazali da odnos spomenutih osobina s podrškom političkom nasilju nestaje nakon što se statističkim putem kontrolira za opću sklonost nasilju. Stoga rezultati ovog istraživanja nude vrijedan doprinos razumijevanju ekstremističkih stavova te daju empirijsku argumentaciju u prilog hipotezama o ulozi dispozicija u političkom životu građana.

Ključne riječi: mračne osobine ličnosti, mračna trijada, poniznost/poštenje, ekstremizam, političko nasilje



Tomislav Pavlović, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Marulićev trg 19, p. p. 277, 10001 Zagreb, Hrvatska.  
E-mail: [tomislav.pavlovic@pilar.hr](mailto:tomislav.pavlovic@pilar.hr)

Osobine ličnosti smatraju se odgovornima za relativnu dosljednost u pojedinačevim interakcijama i adaptacijama na okolinu (Larsen i Buss, 2008). Mnogim je istraživanjima potvrđena upletenost osobina ličnosti u razna područja ljudskoga života i djelovanja, u rasponu od svakodnevnih odabira, poput toga kakvu ćemo kavu popiti (Ufer i sur., 2019), do važnih životnih odluka, poput odabira zanimanja (Garcia- Sedeño i sur., 2009), stvaranja prijateljstava (Harris i Vazire, 2016) i odabira romantičnih partnera (Barelds, 2005). Meta-analiza Lodi-Smith i Roberts (2007) potvrdila je važnost osobina ličnosti u odabiru ponašanja u kontekstu privatnih i poslovnih društvenih odnosa. Pritom se dio istraživača usmjerio i na ulogu ličnosti u odabiru ponašanja koja mogu dovesti do posljedica za cijela društva – politička ponašanja.

Više autora upozorilo je na povezanost osobina i političkoga djelovanja. Duckitt i Sibley (2010) svojim su teorijskim modelom pokazali da korijenje predrasuda, nacionalizma i etnocentrizma može ležati u osobinama ličnosti, poput niske otvorenosti i ugodnosti te visoke savjesnosti. Na sličnom su tragu bili i Gallego i Oberski (2012), koji su upozorili na nezamislive odnose osobina ličnosti i političkih ponašanja, koji su u najvećoj mjeri bili preneseni specifičnim stavovima. Mondak i suradnici (2010) također su čvrsto zagovarali ulogu osobina ličnosti u odabiru političkih ponašanja. Prema njima, uz ranije spomenute medijacije važno je razmotriti i interakcije osobina ličnosti s kontekstom i stavovima. Cawvey i suradnici (2017) nadovezuju se na njih ponovno ističući važnost izravnih, ali i interakcijskih, efekata ličnosti u razumijevanju političkih ponašanja.

U kontekstu političkih ponašanja pažnja mnogih istraživača, nakon terorističkih napada s početka stoljeća, poglavito se usmjerila na razumijevanje radikalizacije, koja se može definirati kao proces kojim dolazi do promjene uvjerenja, emocija i djelovanja prema jednoj od strana uključenih u međugrupni sukob (McCauley i Moskalenko, 2017). Iako ne mora, radikalizacija nerijetko dovodi i do primjene ilegalnih oblika političkoga djelovanja nad pripadnicima suprotstavljene grupe (Neumann, 2013; McCauley i Moskalenko, 2017), koja se može odraziti kroz širok spektar ponašanja u rasponu od manjih vandalizama, poput pisanja grafita, do terorističkih napada s ljudskim žrtvama (Sabucedo i Arce, 1991; Tausch i sur., 2011). Pritom su posljedice radikalizacije neupitno štetne i za lokalnu ekonomiju (Lutz i Lutz, 2017) i za društveni život (Nussio i sur., 2019) te mentalno zdravlje građana u nasiljem zahvaćenim područjima (Eisenman i Flavahan, 2017). Ukratko, svojim se razornim posljedicama radikalizacija nametnula kao jedan od relevantnijih fenomena današnjice. Ako osobine lično-

sti pokazuju povezanost s ostalim oblicima društvenoga ponašanja, racionalno je zapitati se jesu li one na neki način povezane i s radikalizacijom i njezinim ishodima.

Cawvey i suradnici (2017) kritički su se postavili prema istraživanjima koja se provode "bez promišljanja", ističući pritom da ne moraju sve osobine ličnosti predviđati sva politička ponašanja. To bi značilo da bi u kontekstu proučavanja političkoga nasilja trebalo odabrati one dimenzije ličnosti za koje je teorijski opravdano očekivati doprinos predviđanju sudjelovanja u nelegalnim ili nepoželjnim društvenim ponašanjima.

Takve su dimenzije ličnosti već uključene u teorijske modele radikalizacije. Najrazrađeniji model (ponašajne) radikalizacije predstavili su McGregor i suradnici (2015), ističući ulogu triju faktora: osobina ličnosti (engl. *personality*), prijetnji (engl. *threats*) i permisivne okoline (engl. *affordances*). Pritom pod osobinama ličnosti navode osobine povezane s nestabilnosti samopercepcije, poput ranjivoga narcizma, te osobine povezane sa sklonosti konfliktima, poput mračnih osobina ličnosti. Prema McGregoru i suradnicima (2015), sudjelovanje u političkom nasilju (ali i podrška političkom nasilju) predstavlja obrambene reakcije na nepovoljnu okolinu s ciljem smanjivanja anksioznosti i nesigurnosti, pri čemu na umu treba imati da sve osobe ne rabe sve moguće obrambene reakcije kako bi smanjile anksioznost. Stoga osobe koje su sklonije ublažavati anksioznost aktivnostima koje su rizične, ilegalne ili nasilne, poput osoba koje postižu visoke rezultate na mračnim osobinama ličnosti, mogu biti sklone nasilnom djelovanju i u političkom kontekstu. I drugi teoretičari istaknuli su ulogu osobina ličnosti koje dovode do konflikata (odnosno, mračnih i s njima povezanih osobina ličnosti) u procesu radikalizacije (King i Taylor, 2011; Pisiou i sur., 2020), pružajući slična objašnjenja.

U novije je vrijeme više istraživača utvrdilo odnose mračnih osobina ličnosti i raznih pokazatelja radikalizacije, u skladu s pretpostavkama iz modela McGregora i suradnika (2015). Obaidi i suradnici (2020) nastojali su iz širega konteksta ličnosti promotriti njezinu ulogu u podršci političkom nasilju kod muslimana. U radu nisu prikazani bivarijantni, nego samo multivarijantni odnosi u modelima s ostalim osobinama ličnosti i emocijama, u kojima se dimenzija poniznost/poštenje iz modela HEXACO (Ashton i Lee, 2009), sadržajno bliska mračnim osobinama ličnosti (Book i sur., 2016), nije pokazala značajnim prediktorom podrške političkom nasilju. Suprotno tim rezultatima, Chabrol i suradnici (2020) i Morgades-Bamba i suradnici (2020) na istom su uzorku Francuskinja raznim metodama obradbe podataka (klasterskom analizom i regresijskim modelima) dosljedno upozorili na povezanost mračnih osobina ličnosti s dogmatizmom, radikaliziranim stavovima i radika-

liziranim ponašanjima. Pavlović i Franc (2021) na hrvatskim uzorcima (prigodnom studentskom i kvotnom uzorku odraslih) upozorili su da su osobe s višim rezultatima na općoj mračnoj crti ličnosti sklonije podržavati političko nasilje i voljnije sudjelovati u nasilnim prosvjedima. Gøtzsche-Astrup (2021) na trima uzorcima odraslih Amerikanaca utvrdio je da su osobe s višim rezultatima na mračnim osobinama ličnosti sklonije prihvaćati nasilje protiv pripadnika suprotstavljenih političkih opcija, dok su Međedović i Knežević (2019) na uzorcima srpskih studenata i zatvorenika pokazali da su osobe s višim rezultatima na mračnim osobinama ličnosti sklonije izražavati militantni ekstremistički svjetonazor. Duspara i Greitemeyer (2017) na austrijskom su uzorku pokazali da su osobe viših rezultata na mračnim osobinama ličnosti sklonije zauzimati ekstremnije političke pozicije.

Iako prethodni ulomak upućuje na povećani broj istraživanja postojanja odnosa mračnih osobina ličnosti i radikalizacije, manji broj autora usmjerio se na istraživanje razloga zbog kojih taj odnos postoji. S jedne strane, po modelu McGregora i suradnika (2015) proizlazi da bi osobe mračnih osobina ličnosti trebale biti sklone primjeni agresije kao obrambenoga mehanizma. Doista, sklonost nasilju pokazala se umjereno pozitivno povezanom sa svim mračnim osobinama ličnosti (Baughman i sur., 2012; Pailing i sur., 2014), a Pavlović i Wertag (2021) pokazali su da prediktivni doprinos mračnih osobina u kontekstu podrške političkom nasilju nestaje kad se u model uključi i sklonost nasilju. No važno je razlikovati ishode kognitivne radikalizacije, odnosno radikalizacije stavova, i bihevioralne radikalizacije, odnosno radikalizacije ponašanja (detaljnije u McCauley i Moskalenko, 2017). Drugim riječima, važno je znati želimo li objasniti stav ili ponašanje, kao i to koji točno stav i ponašanje želimo objasniti. Primjerice, Nussio (2020) zagovara traženje uzbuđenja, nisko do umjereno pozitivno povezano sa svim mračnim osobinama ličnosti, kao važan rizični faktor za pridruživanje pojedinaca ekstremističkoj organizaciji. S obzirom na veći broj sastavnica opće mračne osobine ličnosti koje Moshagen i suradnici (2020) identificiraju, poput sklonosti kršenju normi, pohlepe ili inata, mogućnost da sklonost nasilju nije jedini aspekt mračnih osobina ličnosti koji je povezan s političkim nasiljem nije moguće potpuno isključiti rezultatima tek jednog istraživanja, gdje je svaka od varijabli operacionalizirana tek jednim od više dostupnih instrumenata (Pavlović i Wertag, 2021), što upućuje na potrebu za daljnjim empirijskim provjerama.

Sve navedeno motiviralo nas je na provedbu ovog istraživanja, čiji je glavni cilj bio provjeriti postoji li odnos između osobina ličnosti povezanih s društveno neprihvatljivim ponašanjima i podrške političkom nasilju kad se iz tih osobina izo-

lira varijanca sklonosti nasilju. Preciznije, formirane su sljedeće hipoteze: očekivano je da su sudionici koji postižu više rezultate na takvim osobinama ličnosti ujedno i skloniji podržavati političko nasilje, čak i uz kontrolu drugih relevantnih faktora (hipoteza 1). S druge strane, nakon izolacije varijance *opće sklonosti nasilju* iz varijance osobina ličnosti, nije očekivano da će preostala varijanca osobina ličnosti povezanih s društveno neprihvatljivim ponašanjima značajno predviđati podršku političkom nasilju (hipoteza 2).

Ovim se pristupom unosi nekoliko novina u odnosu na dosadašnja istraživanja usmjerena na ulogu sklonosti nasilju u odnosu osobina ličnosti i podrške političkom nasilju. Prvo, u ovom se istraživanju šire pristupa osobinama ličnosti relevantnim za političko nasilje te se uz opću mračnu osobinu ličnosti mjeri i osobina poniznosti/poštenja, za koju je potvrđena visoka (negativna) povezanost s mračnim osobinama ličnosti (Book i sur., 2016). Drugo, u ovom su istraživanju mjerene i implicitna i eksplicitna podrška političkom nasilju s ciljem kontrole potencijalne društvene poželjnosti pojedinih odgovora po kojoj su istraživanja nasilja poznata (Vigil-Colet i sur., 2012). Osim toga, mjerena je i sklonost davanju poželjnih odgovora pomoću ljestvice precjenjivanja vlastita znanja, s ciljem dodatne provjere robusnosti rezultata. Treći iskorak u odnosu na ranija istraživanja predstavlja i primjena bifaktorskih modela (Reise, 2012; Eid i sur., 2017), detaljnije opisana u Postupku, kojom se omogućuje dublji uvid u odnose istraživanih konstrukata.

## METODA

---

### Sudionici

Ukupan prigodni uzorak prikupljen za potrebe ovog istraživanja sastojao se od 256 sudionika, pri čemu su podaci 191 sudionika iskorišteni u analizama (detaljnije u pododjeljku *Analički pristup*). Pritom je medijan dobi sudionika iznosio 24 godine, dok je 65 % sudionika bilo ženskoga spola (uz 14 % sudionika koji nisu označili spol).

### Instrumenti

U ovom su ulomku kratko opisani upotrijebljeni instrumenti. Pritom su sve mjere, osim sociodemografskih mjera i *implicitne podrške političkom nasilju*, mjerene ljestvicom od 1 do 7, na kojoj je veća vrijednost označavala veće slaganje s tvrdnjama.

Kao mjera implicitne podrške političkom nasilju osmišljen je zadatak uvjetovanog rezoniranja po uzoru na radove Galića (2016) i Jamesa i LeBretona (2010), koji su sličnim zadacima mjerili dispozicijsku agresiju. Sudionici su nasumce po-

dijeljeni u dvije skupine, pri čemu je svaka skupina dobila različitu uvodnu uputu (detaljnije u online Prilogu 1).<sup>1</sup> Obje verzije upute imale su za cilj podsjetiti sudionika na društvene nejednakosti, pri čemu su u jednoj verziji upute one pripisane zlonamjernim političarima, a u drugoj situacijskim obilježjima. Tu je rečenicu slijedila izjava: "U namjeri da spriječe takvu situaciju, neki od prosvjednika spremni su se i sukobiti sa svima koji ju svojim djelovanjem (poput političara) ili nedjelovanjem (poput zaštitara ili policajaca koji nadziru prosvjednike) podržavaju." Nakon toga sudionici su upitani koji je najveći problem koji u pročitanoj tekstu primjećuju, pri čemu su mogli odgovoriti odabirom jednog od četiriju ponuđenih odgovora. Dva ponuđena odgovora predstavljala su distraktore ("Policijske i zaštitarske uniforme čine policajce i zaštitare previše uočljivima u masi" te "Prosvjedi ponekad nehotice dovode do blokade prometa, a da se građane ne upozori na alternativne rute"), jedan odgovor upućivao je na odbacivanje političkoga nasilja ("Ovakvi se problemi trebaju rješavati izlaskom na izbore, mirnim prosvjedima i slično, a ne upotrebom fizičke sile"), a jedan je upućivao na podršku političkom nasilju ("Premalo osoba spremno je ući u sukob da bi se popravila društvena situacija"). Za potrebe analize, odgovor koji je upućivao na podršku nasilju kodiran je kao 1, odgovor koji je upućivao na odbacivanje nasilja kao 0, dok su distraktori kodirani kao nedostajuće vrijednosti.

Kao mjera *eksplicitne podrške političkom nasilju* formirane su četiri čestice po uzoru na upitnik za mjerenje sklonosti političkom nasilju u sklopu projekta MyPLACE (Ellison i sur., 2014). Zadatak sudionika bio je procijeniti u kojoj bi mjeri, da nema pandemije COVID-19 koja je tijekom provedbe istraživanja (u studenom 2020.) bitno utjecala na svakodnevicu, bili voljni sudjelovati u prosvjedima s ciljem: 1) očuvanja radnih mjesta, 2) sprečavanja osiromašivanja, 3) zaštite ljudskih prava te 4) sprečavanja neželjenih posljedica za njima bliske osobe, ako se očekivalo da bi na prosvjedima moglo doći do nasilja. Dodatno, kako bismo bili sigurni da je kriterij mjerenja upravo podrška političkom nasilju, a ne kolektivnom djelovanju općenito, primijenjen je bifaktorski (S-1) model sukladno preporukama Pavlovića i suradnika (2022). U tom je modelu iz varijance podrške političkom nasilju izolirana varijanca podrške prosvjedima općenito. Za operacionalizaciju podrške prosvjedima općenito upotrijebljene su četiri čestice sadržajem identične onima kojima se mjerila eksplicitna podrška političkom nasilju, osim toga što se mogućnost pojave nasilja na prosvjedima nije spominjala. Pritom su prvo bile prikazane čestice podrške prosvjedima općenito, a zatim čestice podrške nasilnim prosvjedima. Bifaktorski (S-1) model pokazao je pri-

mjereno slaganje s podacima (CFI = 0,976, RMSEA = 0,092, SRMR = 0,026), pri čemu je viši rezultat na faktoru eksplicitne podrške političkom nasilju označavao veću podršku nasilnom političkom djelovanju. Forma ovog upitnika također je prikazana u online Prilogu 1.

Za mjerenje mračnih osobina ličnosti primijenjen je upitnik *Priljavih dvanaest* (Jonason i Webster, 2010). Upitnik se sastoji od dvanaest čestica, četiri po svakoj od triju povezanih mračnih osobina – makijavelizam, narcizam i psihopatija. Faktorska struktura i konstruktna valjanost pokazale su se primjerenima u ranijem istraživanju provedenom na hrvatskom uzorku (Pavlović i Wertag, 2021). Iako je analizama utvrđeno primjereno slaganje s podacima nakon koreliranja rezidualnih varijanci prvih dviju čestica narcizma (CFI = 0,957, RMSEA = 0,057, SRMR = 0,057), unutarnje konzistencije ljestvice narcizma i psihopatije bile su ispod prihvatljive razine ( $\alpha = 0,86$  za makijavelizam,  $\alpha = 0,51$  za narcizam i  $\alpha = 0,51$  za psihopatiju), a za što su zaslužni korelirani reziduali dviju čestica narcizma te izostanak zasićenja jedne čestice psihopatije faktorom za koji se očekivalo da operacionalizira. S druge strane, modelom procijenjene interkorelacije triju faktora (odnosno, korelacije varijance triju dimenzija izračunane bez varijance vezane uz pogrešku mjerenja) bile su dovoljno visoke da je distinktivnost pojedinačnih dimenzija bila upitna ( $r_{m-p} = 0,73$ ,  $r_{n-p} = 0,55$ ,  $r_{m-n} = 0,85$ ). Kako bi se izbjegli problemi s multikolinearnosti, zadržano je jednofaktorsko rješenje – opća dimenzija mračnih osobina ličnosti – koje je pokazalo primjereno slaganje s podacima nakon koreliranja reziduala prvih dviju čestica narcizma te prve i treće čestice psihopatije (CFI = 0,940, RMSEA = 0,066, SRMR = 0,064), uz prihvatljivu unutarnju konzistenciju ( $\omega = 0,77$ ). U takvom se modelu jedino prva čestica psihopatije ("Nemam naviku žaliti za svojim postupcima") nije pokazala zasićenom generalnim faktorom. Jednofaktorski modeli mračnih osobina ličnosti nisu rijetkost u literaturi (Moshagen i sur., 2020; Persson i sur., 2017), pri čemu na hrvatskim uzorcima korelacije mračnih osobina koje su po magnitudi slične korelacijama prikazanim u ovom istraživanju nisu rijetkost (primjerice, Pavlović i Wertag; 2021; Pavlović i Franc, 2021). Viši rezultat upućivao je na izraženiju opću mračnu osobinu ličnosti.

Kao dodatna operacionalizacija opće sklonosti društveno nepoželjnim ponašanjima primijenjena je ljestvica poniznosti/poštenja iz upitnika HEXACO-60 (Babarović i Šverko, 2013; Ashton i Lee, 2009). S obzirom na opažene visoke korelacije s drugim mjerama mračnih osobina ličnosti, neki je smatraju primjerenom zamjenom za njihovu opću procjenu (Book i sur., 2016; Lee i Ashton, 2014). Stoga je u ovom istraživanju upotri-

jebljena kao alternativa upitnika Prljavih dvanaest (Jonason i Webster, 2010). Babarović i Šverko (2013) opisuju prihvatljivu unutarnju konzistenciju duže verzije instrumenta, dok je prihvatljivost jednofaktorske strukture (CFI = 0,945, RMSEA = 0,061, SRMR = 0,059) u ovom istraživanju postignuta nakon koreliranja većega broja reziduala (detaljnije u online Prilogu 2), pri čemu se unutarnja konzistencija također pokazala prihvatljivom ( $\omega = 0,69$ ). Viši rezultat upućivao je na višu poniznost, odnosno poštenje.<sup>2</sup>

Uz već opisanu razliku u *uputi*, u istraživanju su korišteni i drugi kontrolni faktori.

Tri čestice iz ljestvice fizičkog nasilja ("Udario/la sam druge nakon što bi me provocirali", "Imao/la sam potrebu udariti nekog" te "Prijetio/la sam drugima") Upitnika podtipova antisocijalnog ponašanja (Subtypes of antisocial behavior questionnaire; Burt i Donnelan, 2009; Wertag i sur., 2021) korištene su kao operacionalizacija *opće sklonosti nasilju*. Zajedno su činile faktor marginalno prihvatljive unutarnje konzistencije ( $\omega = 0,68$ ).

Za kontrolu društveno poželjnog odgovaranja primijenjena je ljestvica *precjenjivanja znanja*. Izvornu verziju osmislili su Paulhus i suradnici (2003), dok su čestice primijenjene u ovom istraživanju preuzete iz srpske adaptacije spomenutog upitnika (Kašiković i sur., 2013). Među sedam čestica koje su predstavljale stvarne pojmove (grafem, Bartolomejska noć, poentilizam, Lovac u žitu, etnocentrizam, refrakcija i amnionska vrećica) pomiješano je i sedam čestica s izmišljenim riječima (deliteracija, Gambijski mir, mousse du palette, Čudna kuća Roberta Thompsona, ontofaktura, ondekson, otoplazma), pri čemu je mjeru društveno poželjnog odgovaranja predstavljao zajednički faktor poznatosti izmišljenih čestica. Konfirmatornom faktorskom strukturom upućeno je na marginalno prihvatljivo pristajanje jednofaktorske strukture podacima (CFI = 0,944, RMSEA = 0,083, SRMR = 0,055) uz primjerenu unutarnju konzistenciju ( $\omega = 0,80$ ), pri čemu je viši rezultat upućivao na veću sklonost uljepšavanju vlastitih odgovora.

Od sociodemografskih podataka, za potrebe ovog rada uzeti su isključivo spol i godina rođenja kao indikator dobi.

## Postupak

Podaci u ovom istraživanju prikupljeni su u sklopu širega projekta. Poveznica s pozivom na sudjelovanje u kojem su sudionici bili obaviješteni o uvjetima sudjelovanja, njihovim pravima i mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku bez posljedica, prosljeđena je potencijalnim sudionicima putem društvenih mreža i mailing lista. Pritom su nakon čitanja teksta informiranoga pristanka sudionici dodatno trebali kliknu-



ti s kojim se sve izjavama iz teksta informiranoga pristanka slažu. Nakon slaganja sa svim relevantnim tvrdnjama, sudionici su pristupili upitnicima, pri čemu su nakon upitnika o mračnim osobinama ličnosti i nekoliko upitnika vezanih uz širi projekt sudionici odgovarali na pitanja o precjenjivanju vlastita znanja, podršci političkom nasilju i prosvjedima općenito, dok su sociodemografski podaci prikupljeni na kraju upitnika. Sudionicima nije pružena nikakva materijalna kompenzacija u zamjenu za sudjelovanje u istraživanju. Širi projekt u sklopu kojeg su prikupljeni podaci za provedbu ovog istraživanja odobren je od etičkoga povjerenstva institucije u kojoj je autor zaposlen (br. odobrenja: 11-73/20-2275).

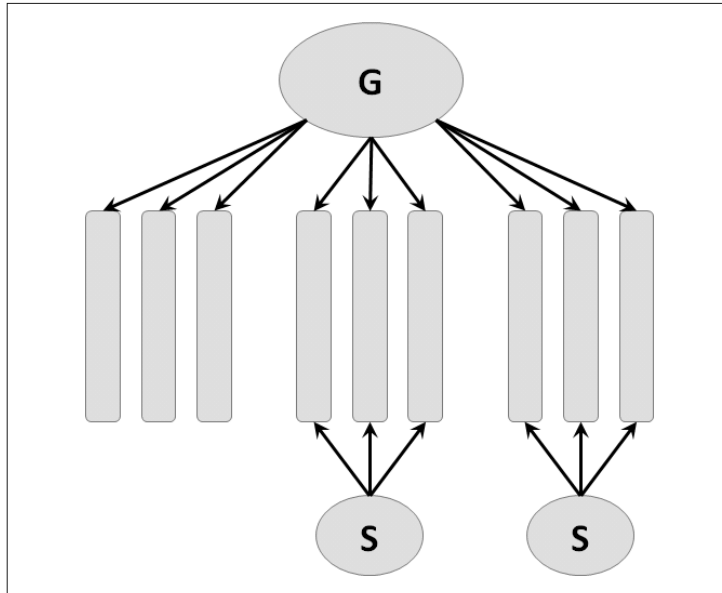
## Analitički pristup

U prvom su koraku iz ukupne baze eliminirani svi sudionici koji nisu dali ni jedan odgovor ( $n = 65$ ). Najvjerojatnije objašnjenje ovog osipanja jest kontekst širega projekta u kojem su podaci prikupljeni, a u sklopu kojeg su sudionici odgovarali na veći broj mjera koje su uključivale stavove o društveno nepoželjnim ponašanjima, koji su se sudionicima mogli činiti repetitivnima i umanjivati želju za nastavkom sudjelovanja. Zatim je provjereno postoje li sudionici koji su sustavno davali isti odgovor na relevantne čestice, što nije utvrđeno, pa je konačan broj sudionika iznosio 191. Analize su provedene u statističkom jeziku R (2021), dominantno pomoću funkcija iz paketa psych (Revelle, 2018), lavaan (Roseel, 2012) i semTools (Jorgensen i sur., 2018).

Nakon čišćenja podataka, prvo su konfirmatornom faktorskom analizom s Huber-White robusnim standardnim pogreškama te testnom statistikom asimptotski približnom Yuan-Bentler T2-star statistiku (MLR; Rosseel, 2012) provjerene faktorske strukture upotrijebljenih mjera. Pritom smo se osvrnuli i na procjene unutarnje konzistencije, pri čemu smo uvažili nedostatke  $\alpha$  koeficijenta (detaljnije u Hayes i Coutts, 2020) te smo se prije svega usmjerili na vrijednosti  $\omega$  koeficijenta. Zatim se pristupilo glavnim analizama u sklopu analitičkog okvira strukturnoga modeliranja, također uz spomenute robusne metode procjene parametara modela.

U glavnim su analizama korišteni i bifaktorski (S-1) modeli s ciljem isključivanja varijance 1) opće sklonosti nasilju iz varijance opće mračne osobine ličnosti i dimenzije poštenja/poniznosti iz HEXACO modela ličnosti te 2) varijance opće podrške prosvjedima iz varijance eksplicitne podrške nasilnim prosvjedima. Shematski, jedan takav model prikazan je u standardnoj notaciji strukturnoga modeliranja na Slici 1, gdje su elipsama predstavljene latentne varijable, pravokutnicima manifestne (odnosno, čestice), a strelicama faktorska zasićenja.

➤ SLIKA 1  
Shematski prikaz  
bifaktorskog (S-1)  
modela sa tri  
specifična (S) faktora



Primjerice, za izolaciju opće sklonosti nasilju iz varijance opće mračne osobine ličnosti, u sklopu bifaktorskih modela formiran je po jedan opći faktor kojim su saturirane sve uključene čestice (to jest, i čestice opće mračne osobine ličnosti i čestice opće podrške nasilju) te jedan specifični, kojim su saturirane samo čestice opće mračne crte ličnosti. Pritom se drugi specifični faktor, opća sklonost nasilju, ne formira zasebno, već je njime definiran sadržaj općega (G) faktora (otkud dolazi i ime S-1, koje označuje formiranje jednoga manje S faktora nego što bi bilo moguće; detaljnije u Eid i sur., 2017). Budući da G i S faktori moraju biti nezavisni, ovakva struktura omogućuje izolaciju opće sklonosti nasilju – općega faktora – iz specifičnih faktora – u ovom primjeru, opće mračne crte ličnosti. Isti je princip upotrijebljen i za izolaciju varijance podrške prosvjedima iz varijance eksplicitne podrške političkom nasilju.

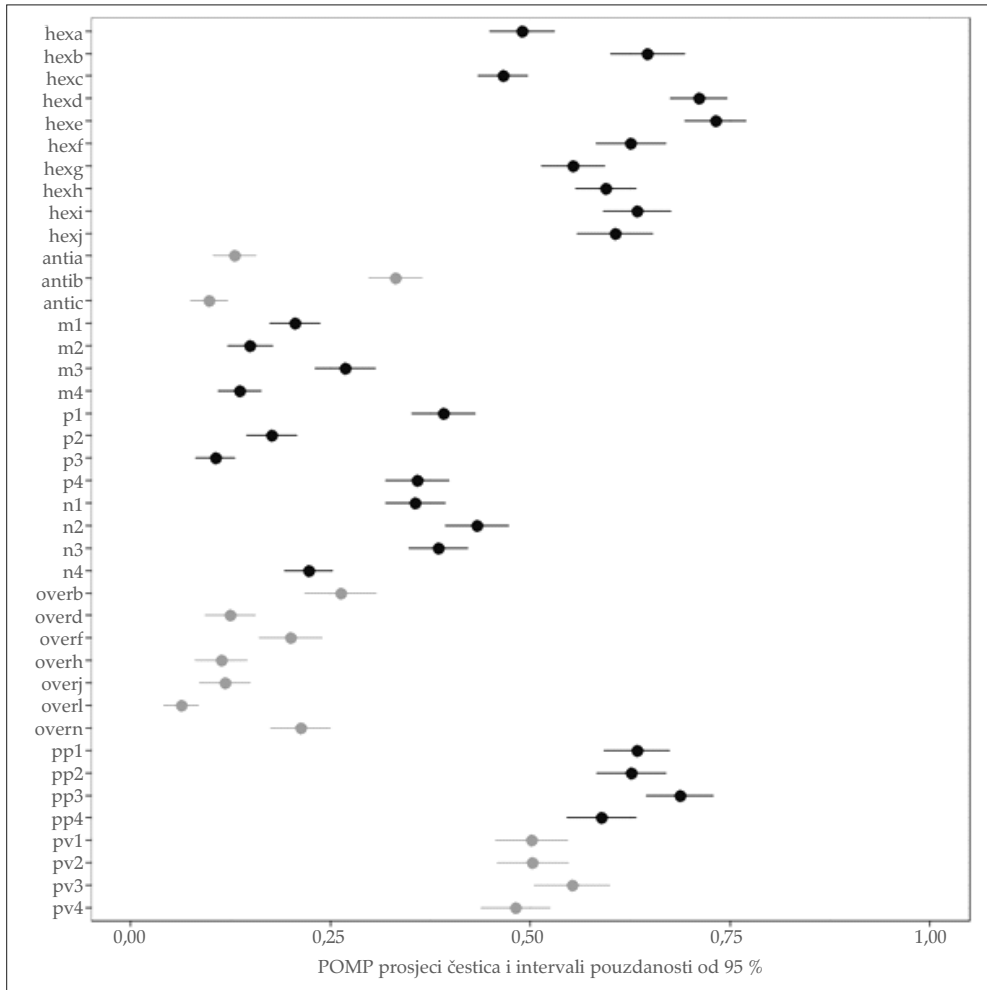
S obzirom na očekivanu povezanost mračnih crta ličnosti i podrške političkom nasilju od  $r = 0,23$  (medijan korelacija mračnih crta ličnosti i podrške političkom nasilju u radu Pavlovića i Wertag, 2021), za  $1-\beta = 0,80$  uz  $\alpha = 0,05$  bilo je potrebno u analizu uključiti 146 sudionika, što znači da je uzorak bio sačinjen od dovoljno sudionika za detekciju očekivanih intenziteta odnosa.

## REZULTATI

U narednim su odlomcima sažeto prikazani rezultati provedenih analiza. Nakon deskriptivnih podataka, prikazani su rezultati testiranih strukturnih modela.

Deskriptivni podaci na razini čestica u obliku POMP (engl. *proportion of maximum possible*) rezultata sažeto su prikazani

na Slici 2. Prosjeci čestica poniznosti/poštenja te opće mračne osobine ličnosti pokazuju da su se sudionici u pravilu vidjeli u blago pozitivnom svjetlu, odnosno da su bili skloniji za sebe reći da su bliže polu poniznosti i odsustva mračnih crta ličnosti nego obratno.



**SLIKA 2**  
POMP prosjeci čestica poniznosti/poštenja, opće mračne osobine ličnosti, precjenjivanja znanja te stavova o mirnim i nasilnim prosvjedima (N = 191)

*Napomena.* hexa-hexj = čestice upitnika HEXACO – dimenzije poniznosti/poštenja, m1-m4 = čestice makijavelizma iz upitnika *Dirty Dozen*, p1-p4 = čestice psihopatije iz upitnika *Dirty Dozen*, n1-n4 = čestice narcizma iz upitnika *Dirty Dozen*, overa-overn = čestice precjenjivanja vlastitog znanja, pp = čestice sudjelovanja u mirnim prosvjedima, pv = čestice sudjelovanja u nasilnim prosvjedima

Također, slaganje s česticama o agresiji pokazalo se niskim, pokazujući da sudionici u pravilu nemaju pozitivan stav o nasilju. Dodatno, prosjeci na česticama precjenjivanja znanja sugeriraju da većina sudionika nije bila upoznata s izmišljenim

tvrdnjama. Konačno, većina sudionika izrazila je sklonost prosvjedovanju, pri čemu je nešto pozitivniji stav zabilježen na česticama nenasilnih prosvjeda u usporedbi sa stavom o nasilnim prosvjedima. Drugim riječima, iako je razlika vidljiva, čini se da potencijal za razvoj nasilja u prosvjedima nije bitno umanjio blago pozitivan stav o sudjelovanju u tim prosvjedima.

Nakon uvida u osnovne deskriptivne podatke, prikazana je matrica korelacija (Tablica 1). U njezinoj interpretaciji na umu valja imati dva nezanemariva ograničenja. Prvo, način formiranja rezultata ne isključuje varijancu pogreške, zbog čega su pravi odnosi podcijenjeni. Drugo, rezultat u regresijskim analizama koji se rabi za procjenu eksplicitne podrške političkom nasilju temelji se na bifaktorskom (S-1) modelu, što nije moguće precizno procijeniti pristupom kojim su rezultati ljestvica procijenjeni. Sve zajedno, prikazanu je matricu korelacija najprimjerenije tretirati tek kao grubu procjenu međudnosa varijabli, pri čemu je očekivano (kako kasnije regresijske analize prikazuju) da su pravi odnosi između varijabli podcijenjeni.

● **TABLICA 1**  
Korelacije ključnih  
konstrukata ovog  
istraživanja

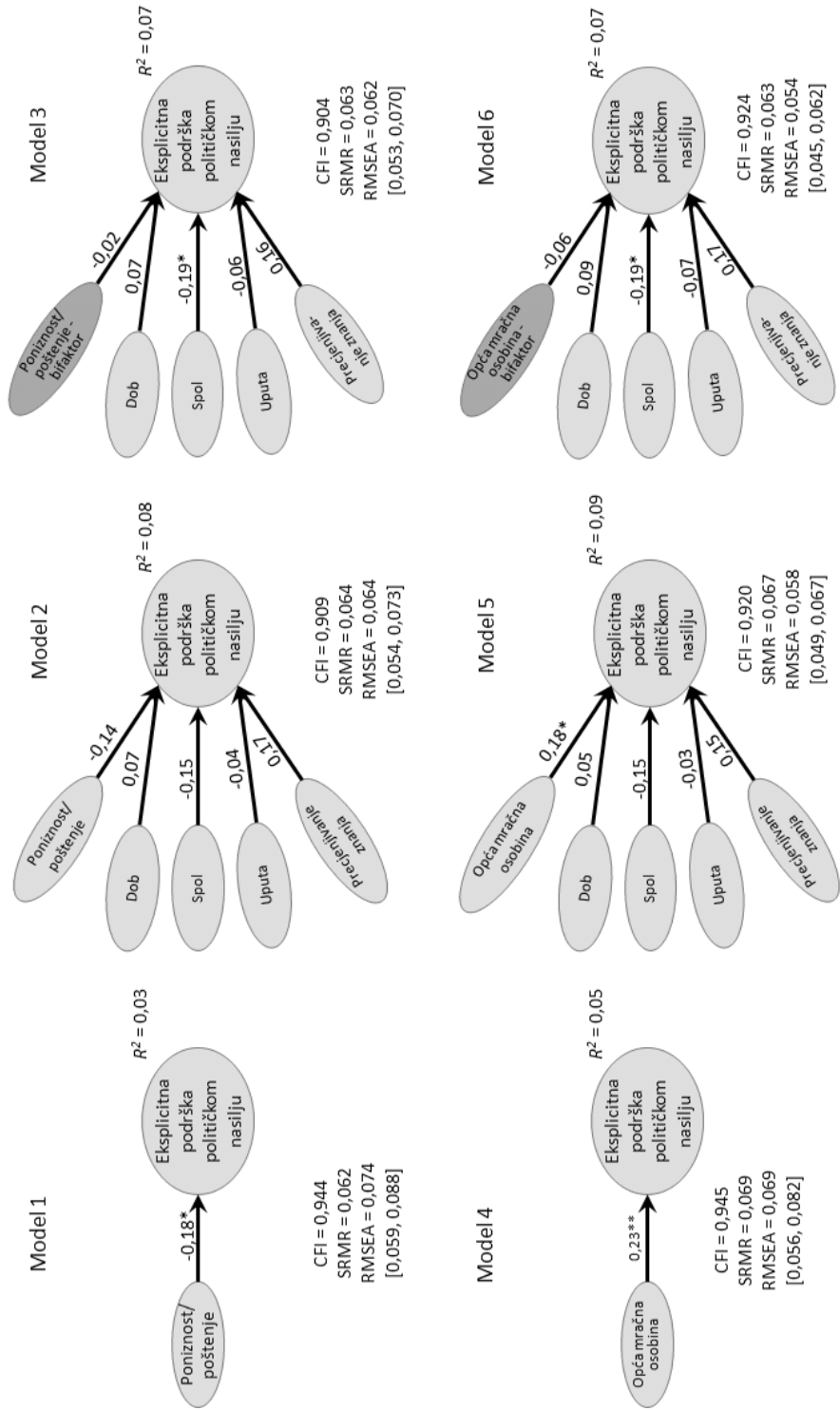
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1) eksplicitna podrška političkom nasilju	1								
(2) implicitna podrška političkom nasilju	0,06	1							
(3) poniznost/poštenje	-0,08	-0,27**	1						
(4) opća mračna osobina ličnosti	0,05	0,26**	-0,67**	1					
(5) opća sklonost nasilju	0,15	0,33**	-0,33**	0,38**	1				
(6) precjenjivanje znanja	0,16*	-0,02	0,06	0,02	-0,06	1			
(7) spol (ref = muškarci)	-0,04	-0,25**	0,24**	-0,17*	-0,35**	0,03	1		
(8) dob	-0,01	-0,14	0,05	0,03	-0,21**	0,00	0,17*	1	
(9) uputa	-0,03	-0,15	0,11	-0,12	-0,09	-0,06	-0,04	0,08	1

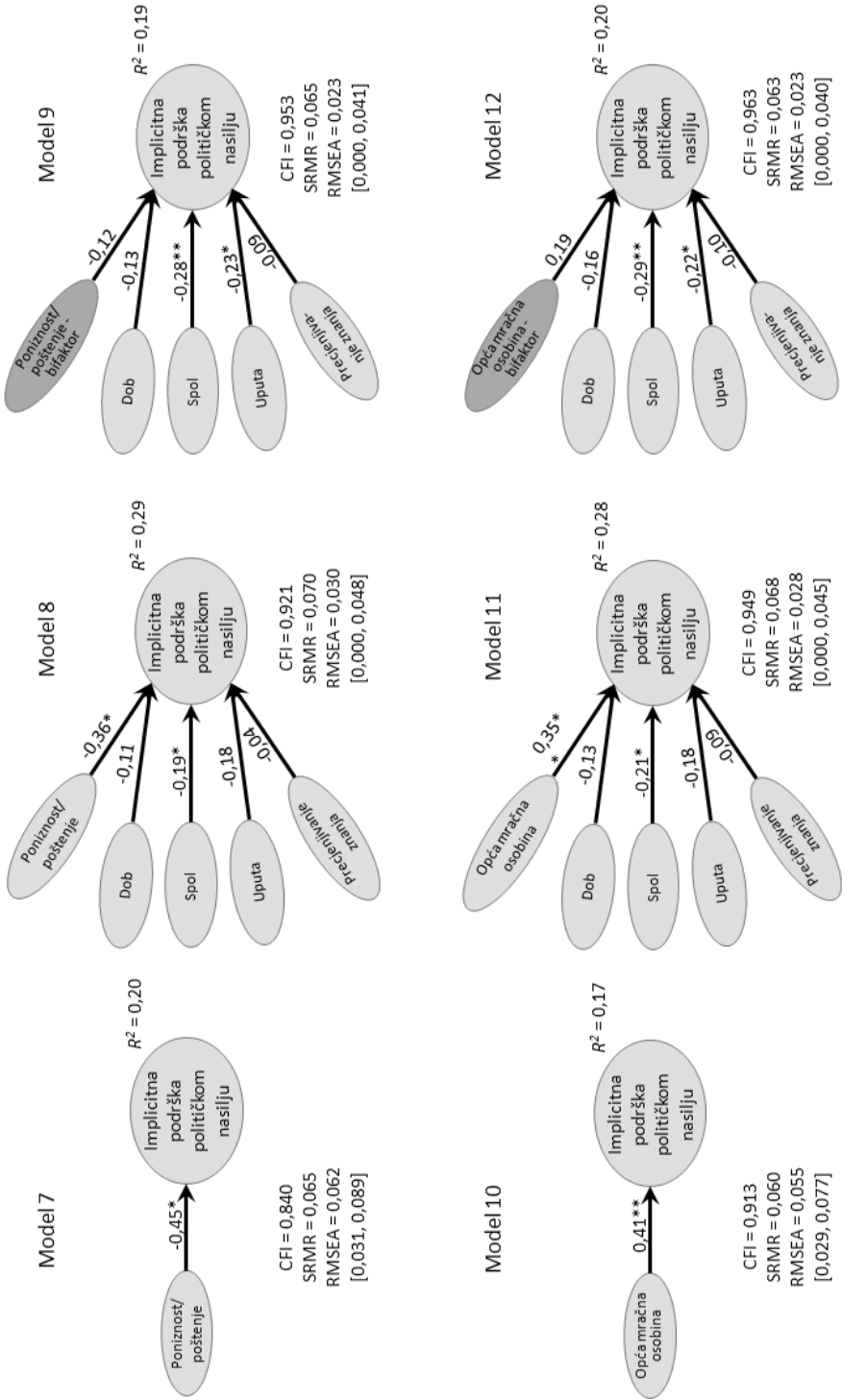
\* $p < 0,05$ , \*\*  $p < 0,01$

*Napomena.* Nestandardizirani i neponderirani prosjeci ljestvica korišteni su za izračun matrice korelacija.

U sljedećem su koraku formirani strukturni modeli, prikazani na Slikama 3 i 4. Kompleksnost modela na slikama raste slijeva nadesno. Odnosno, slike počinju osnovnim modelima (modeli 1, 4, 7 i 10), u koje se onda uključuju kontrolni faktori (modeli 2, 5, 8, 11), a na kraju se uz kontrolne faktore izolira varijanca sklonosti nasilju iz osobina ličnosti (modeli 3, 6, 9 i 12).

Modeli 1-3 na Slici 3 pokazuju kako se mijenja doprinos poniznosti/poštenja predviđanju eksplicitne podrške političkom nasilju ovisno o kompleksnosti modela.





Iako Model 1 pokazuje da osobe koje postižu više rezultate na osobini poniznosti/poštenja ujedno pružaju manje eksplicitne podrške političkom nasilju, Model 2 sugerira da uključivanjem kontrolnih faktora taj odnos gubi statističku značajnost. Konačno, Model 3 sugerira da izolacija varijance sklonosti nasilju iz dimenzije poniznosti/poštenja dovodi do bitnoga smanjenja magnitude odnosa, iako je ona već u modelu 2 bila statistički neznačajna.

Slično se vidi i u Modelima 4-6 na Slici 3, koji pokazuju kako se mijenja doprinos opće mračne osobine ličnosti predviđanju eksplicitne podrške političkom nasilju ovisno o kompleksnosti modela. Za razliku od Modela 2, uključivanje kontrolnih faktora u Modelu 5 nije dovelo do potpunoga gubitka značajnosti osobine ličnosti kao prediktora eksplicitne podrške političkom nasilju. To se dogodilo tek u Modelu 6, gdje je iz opće mračne osobine ličnosti izolirana varijanca sklonosti nasilju.

Modelima 7-12 na Slici 4 provjeravane su iste hipoteze, ali u kontekstu implicitne podrške političkom nasilju. Tu su se rezultati i za opću mračnu osobinu ličnosti i za dimenziju poniznosti/poštenja pokazali gotovo identičnima: iako inicijalno obje osobine značajno predviđaju implicitnu podršku političkom nasilju (modeli 7 i 10) te zadržavaju statističku značajnost čak i nakon uvođenja kontrolnih faktora (modeli 8 i 11), njihova značajnost nestaje kada se iz njih izolira varijanca sklonosti nasilju (modeli 9 i 12).<sup>3</sup>

## RASPRAVA

---

Rezultati provedenih analiza potvrdili su istraživačka očekivanja, u skladu s rezultatima Pavlovića i Wertag (2021). Čak i uz kontrolu stavova o mirnim prosvjedima u vidu bifaktorskih modela eksplicitne podrške političkom nasilju te društveno poželjnog odgovaranja, kao i primjenom drukčije metode ekstrakcije varijance te različitim operacionalizacijama ključnih varijabli, pokazalo se da linearni odnos mračnih osobina ličnosti i podrške političkom nasilju u najvećoj mjeri ovisi o sklonosti nasilju, karakterističnoj za sve mračne osobine ličnosti (Baughman i sur., 2012; Pailing i sur., 2014). Sve zajedno upućuje na to da osobe mračnijih osobina ličnosti mogu biti permissivnije glede primjene nasilja u različite svrhe, pa tako i za postizanje političkih ciljeva. Navedeni rezultati time su usklađeni i s konceptualizacijama radikalizacije koje konfliktne osobine ličnosti povezuju sa sklonosti političkom nasilju (King i Taylor, 2011; McGregor i sur., 2015; PISOIU i sur., 2020) te širim pristupima koji zagovaraju uključivanje osobina ličnosti u modele političkoga ponašanja (Mondak i sur., 2010).

Ovakvi rezultati mogu imati i praktičnu implikaciju za razvoj dijagnostičkih sredstava usmjerenih na detekciju poten-

cijalno radikaliziranih pojedinaca. Naime, prema ovim rezultatima, mračne osobine ličnosti povrh agresivnosti ne pridonose objašnjenju stavova o političkom nasilju. Stoga se u dijagnostička sredstva za detekciju pojedinaca koji podržavaju političko nasilje primjerenijim i efikasnijim čini uključiti neku kratku mjeru agresije nego ljestvice mračnih osobina ličnosti ili druge mjere sklonosti društveno neprihvatljivih ponašanja.

Pritom, kao što je navedeno u uvodu, rezultati ovog istraživanja ne pokazuju da je sklonost nasilju jedina poveznica mračnih osobina ličnosti i svih oblika radikalizacije. Pažnja u ovom istraživanju bila je usmjerena na kognitivnu radikalizaciju – radikalizaciju stavova, pri čemu je specifičan fokus bio na stavove podrške političkom nasilju. Sustavni pregled Franc i Pavlovića (2018, 2021) upozorio je na mnoge moguće ishode radikalizacije koji su tretirani kao zavisne varijable u istraživanjima, u rasponu od podrške političkim vođama i organizacijama preko održavanja djelovanja tih organizacija do sudjelovanja u djelovanju tih organizacija i sudjelovanja u samoj provedbi nasilja, pri čemu ne treba ni isključiti mogućnost (barem djelomične) radikalizacije bez fizičkoga kontakta s radikaliziranom skupinom te samostalnoga ekstremističkog djelovanja (Schuurman i sur., 2019), bilo u online, bilo u offline kontekstu (Agrawal i Sureka, 2015; Koehler, 2014). Navedena brojnost dijelom sličnih, a dijelom različitih mogućih oblika radikalizacije upućuje na mogućnost da različite osobine ličnosti različito efikasno predviđaju različite specifične ishode, kao i to da različite osobine kod različitih populacija i u različitim kontekstima mogu povećavati vjerojatnost različitih ishoda. Sukladno Nussijevoj (2020) pretpostavci, impulzivniji pojedinci te osobe sklonije traženju uzbuđenja mogu biti sklonije pridruživanju ekstremističkom pokretu od osoba manje sklonih traženju uzbuđenja, pri čemu traženje uzbuđenja može preuzeti dominantnu ulogu od podrške nasilju ili pak djelovati u kombinaciji s njom. S druge strane, potreba za kaosom (Arceneaux i sur., 2021) može biti ta koja potiče pojedince na izražavanje radikaliziranih stavova na društvenim mrežama. Stoga, sukladno Cawvey i suradnicima (2017), možemo zaključiti da ne moraju sve osobine ličnosti (pa ni sve mračne osobine ličnosti) predviđati sva politička ponašanja (pa ni sva nenormativna politička ponašanja). Dakle, iako ovo istraživanje u kombinaciji s onim Pavlovića i Wertag (2021) daje robusne argumente kojima demistificira jedan dio mozaika radikalizacije (odnos osobina i radikaliziranih stavova), dodatne su provjere potrebne prije generalizacije njegovih rezultata na radikalizaciju u širem smislu (odnosno, i na druge ishode radikalizacije). Dodatno, ne valja zaboraviti da ličnost ne djeluje u vakuumu, već u kontekstu, stoga se njezin najveći



doprinos predviđanju radikalizacije očekuje utvrditi u kombinaciji sa specifičnim kontekstualnim čimbenicima (Cawvey i sur., 2017; Mondak i sur., 2010), poput nejednakosti, prijetnji ili narativa koji umanjuju vjerodostojnost političkog sustava (McGregor i sur., 2015).

Od ostalih ograničenja, prilikom interpretacije rezultata na umu bi valjalo imati njihovu utemeljenost na prigodnom uzorku mladih, poglavito studenata. Iako mladi u pravilu jesu skloniji izaći na ulicu (Barroso i Minkin, 2020) ili sudjelovati u radu ekstremističkih organizacija (Bakker i de Bont, 2016) od starijih članova društva, provedba ovakvoga ili sličnog nacrtu na uzorcima različite dobne i obrazovne strukture, kao i uzorcima iz različitih kulturnih i političkih konteksta, omogućila bi dodatnu provjeru robusnosti dobivenih rezultata. Dodatno, u istraživanju su iskorištene kratke (ili skraćene) mjere konstrukata, što je spriječilo složenije statističke postupke koji bi uključivali i njihove facete. Također je važno u obzir uzeti i veličinu uzorka, koja je u kontekstu ovog istraživanja ograničavala vjerojatnost utvrđivanja malih, ali konzistentnih odnosa, kao statistički značajnih, ali i složenost analiza koje je bilo moguće primijeniti. Konačno, istraživački nacrt ne dopušta izvlačenje kauzalnih zaključaka: iako su povezanosti utvrđene, prikupljeni podaci ne upućuju na smjer odnosa. Preciznije, iako je utvrđeno da mračne osobine ličnosti preko opće sklonosti nasilju ostvaruju odnos s podrškom političkom nasilju, nacrtom nije moguće utvrditi nastaje li podrška političkom nasilju iz već postojeće sklonosti nasilju ili kroz proces radikalizacije pojedinci postupno počinju podržavati nasilne političke opcije, a kroz to i nasilje općenito. Broj modela radikalizacije koji sadržavaju komponentu desenzitizacije na nasilje i druga nenormativna politička ponašanja nije zanemariv (primjerice, Hafez i Mullins, 2015; McCauley i Moskalenko, 2008; Pfundmair i sur., 2022).

## ZAKLJUČAK

---

Zaključno, istraživanjem su potvrđeni nalazi ranije literature o odnosu mračnih osobina ličnosti i podrške političkom nasilju, uz kontrolu većega broja vanjskih faktora izostavljenih u ranijim istraživanjima. Pritom je, uz stabilnost samih nalaza, upozoreno i na to da oni predstavljaju vrijedan, ali tek jedan, dio objašnjenja radikalizacije, čime se otvara prostor za hipoteze o doprinosima ostalih (mračnih) osobina ličnosti i njihovih faceta predviđanju drugih oblika kako radikalizacije, tako i političkoga djelovanja općenito dokle god, kako navode Cawvey i suradnici (2017), o tom prediktivnom doprinosu ima smisla i hipotetizirati.

<sup>1</sup> Baza podataka, analitički kodovi i upitnici osmišljeni za potrebe istraživanja dostupni su online: [https://osf.io/qwa4s/?view\\_only=1e364a81c1d04ffd8f72cf94fc105cd1](https://osf.io/qwa4s/?view_only=1e364a81c1d04ffd8f72cf94fc105cd1)

<sup>2</sup> S ciljem provjere međuodnosa dviju operacionalizacija sklonosti društveno nepoželjnim ponašanjima formiran je dodatni model, pri čemu su za operacionalizaciju opće mračne osobine ličnosti i dimenzije poniznosti/poštenja upotrijebljene iste čestice kao u individualnim modelima, uz iste dopuštene korelacije između reziduala. Model je pokazao marginalno slaganje s podacima s obzirom na svoju veličinu (CFI = 0,786, RMSEA = 0,088, SRMR = 0,088), što dobro objašnjava i modelom procijenjena korelacija, koja je bila visoka ( $r = 0,79$ ). Drugim riječima, dvije skale dijele više od 60 % varijance, što nedvojbeno upućuje na sličnost dvaju konstrukata.

<sup>3</sup> S ciljem dodatne provjere opstojnosti rezultata, dodatno su provedene analize koje su pratile principe testiranja medijacijskih modela, a čija su provedba i ishodi detaljno prikazani u online Prilogu 2. Rezultati tih analiza bili su istovjetni prikazanima – unatoč (povremeno) značajnim kompletnim putovima, ni jedan direktni put između mračnih osobina ličnosti, odnosno poniznosti/poštenja, i eksplicitne/implicitne podrške političkom nasilju nije se pokazao statistički značajnim. Kod takvih su modela prikazane i modelom procijenjene korelacije varijabli uključenih u model. Radi dodatne provjere robusnosti, pokušali smo formirati i potpuni model, odnosno model koji bi objedinjavao sve prediktore i kriterije ovog istraživanja, no njegovo testiranje, također prikazano u Prilogu 2, nije urodilo valjanim rezultatima (odnosno, došlo je do Heywood casea), najvjerojatnije zbog neprimjerenog omjera broja čestica i sudionika.

## LITERATURA

---

Agarwal, S. i Sureka, A. (2015). Using KNN and SVM based one-class classifier for detecting online radicalization on Twitter. *Lecture Notes in Computer Science*, 431–442. [https://doi.org/10.1007/978-3-319-14977-6\\_47](https://doi.org/10.1007/978-3-319-14977-6_47)

Arceneaux, K., Gravelle, T. B., Osmundsen, M., Petersen, M. B., Reifler, J. i Scotto, T. J. (2021). Some people just want to watch the world burn: The prevalence, psychology and politics of the "Need for Chaos". *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 376(1822), 20200147. <https://doi.org/10.1098/rstb.2020.0147>

Ashton, M. i Lee, K. (2009). The HEXACO-60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of Personality Assessment*, 91(4), 340–345. <https://doi.org/10.1080/00223890902935878>

Babarović, T. i Šverko, I. (2013). The HEXACO personality domains in the Croatian sample. *Društvena istraživanja*, 22(3), 397–411. <https://doi.org/10.5559/di.22.3.01>

Bakker, E. i de Bont, R. (2016). Belgian and Dutch jihadist foreign fighters (2012–2015): Characteristics, motivations, and roles in the war in Syria and Iraq. *Small Wars & Insurgencies*, 27(5), 837–857. <https://doi.org/10.1080/09592318.2016.1209806>

Barelds, D. P. H. (2005). Self and partner personality in intimate relationships. *European Journal of Personality*, 19(6), 501–518. <https://doi.org/10.1002/per.549>

Barosso, A. i Minkin, R. (2020, lipanj 24.). *Recent protest attendees are more racially and ethnically diverse, younger than Americans overall*. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/06/24/recent-protest-attendees-are-more-racially-and-ethnically-diverse-younger-than-americans-overall/>

Baughman, H. M., Dearing, S., Giammarco, E. i Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviours and the Dark Triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences*, 52(5), 571–575. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.020>

Book, A., Visser, B. A., Blais, J., Hosker-Field, A., Methot-Jones, T., Gauthier, N. Y., Volk, A., Holden, R. R. i D'Agata, M. T. (2016). Unpacking more "evil": What is at the core of the dark tetrad? *Personality and Individual Differences*, 90, 269–272. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.009>

Burt, S. A. i Donnellan, M. B. (2009). Development and validation of the Subtypes of Antisocial Behavior Questionnaire. *Aggressive Behavior*, 35(5), 376–398. <https://doi.org/10.1002/ab.20314>

Cawvey, M., Hayes, M., Canache, D. i Mondak, J. J. (2017). Personality and political behavior. U W. R. Thompson (Ur.), *Oxford research encyclopedia of politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.221>

Chabrol, H., Bronchain, J., Morgades Bamba, C. I. i Raynal, P. (2020). The Dark Tetrad and radicalization: Personality profiles in young women. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 12(2), 157–168. <https://doi.org/10.1080/19434472.2019.1646301>

Duckitt, J. i Sibley, C. G. (2010). Personality, ideology, prejudice, and politics: A Dual-Process Motivational Model. *Journal of Personality*, 78(6), 1861–1894. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00672.x>

Duspara, B. i Greitemeyer, T. (2017). The impact of dark tetrad traits on political orientation and extremism: An analysis in the course of a presidential election. *Heliyon*, 3(10), e00425. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2017.e00425>

Eid, M., Geiser, C., Koch, T. i Heene, M. (2017). Anomalous results in G-factor models: Explanations and alternatives. *Psychological Methods*, 22(3), 541–562. <https://doi.org/10.1037/met0000083>

Eisenman, D. P. i Flavahan, L. (2017). Canaries in the coal mine: Interpersonal violence, gang violence, and violent extremism through a public health prevention lens. *International Review of Psychiatry*, 29(4), 341–349. <https://doi.org/10.1080/09540261.2017.1343527>

Ellison, M., Goswami, H. i Pollock, G. (2014). Chapter 13: Democracy. U M. Ellison i G. Pollock (Ur.), *MYPLACE: Memory, youth, political legacy and civic engagement* (Deliverable 4:6 Europe-Wide Thematic Report) (str. 339). [https://www.academia.edu/20058980/Attitudes\\_and\\_Trust](https://www.academia.edu/20058980/Attitudes_and_Trust)

Franc, R. i Pavlović, T. (2018). *Systematic review of quantitative studies on inequality and radicalization*. EU Horizon 2020 DARE project Dia-

logue About Radicalisation and Equality. [http://www.dare-h2020.org/uploads/1/2/1/7/12176018/systematic\\_review\\_final.pdf](http://www.dare-h2020.org/uploads/1/2/1/7/12176018/systematic_review_final.pdf)

Franc, R. i Pavlović, T. (2021). Inequality and radicalisation-systematic review of quantitative studies. *Terrorism and Political Violence*, 1–26. <https://doi.org/10.1080/09546553.2021.1974845>

Galić, Z. (2016). Conditional Reasoning Test for Aggression: Further evidence about incremental validity. *International Journal of Selection and Assessment*, 24(1), 24–33. <https://doi.org/10.1111/ijsa.12126>

Gallego, A. i Oberski, D. (2012). Personality and political participation: The mediation hypothesis. *Political Behavior*, 34, 425–451. <https://doi.org/10.1007/s11109-011-9168-7>

Garcia-Sedeño, M., Navarro, J. I. i Menacho, I. (2009). Relationship between personality traits and vocational choice. *Psychological Reports*, 105(2), 633–642. <https://doi.org/10.2466/PRO.105.2.633-642>

Gøtzsche-Astrup, O. (2021). Dark triad, partisanship and violent intentions in the United States. *Personality and Individual Differences*, 173, 110633. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110633>

Hafez, M. i Mullins, C. (2015). The radicalization puzzle: A theoretical synthesis of empirical approaches to homegrown extremism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(11), 958–975. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1051375>

Harris, K. i Vazire, S. (2016). On friendship development and the Big Five personality traits. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(11), 647–667. <https://doi.org/10.1111/spc3.12287>

Hayes, A. F. i Coutts, J. J. (2020). Use omega rather than Cronbach's alpha for estimating reliability. But... *Communication Methods and Measures*, 14(1), 1–24. <https://doi.org/10.1080/19312458.2020.1718629>

James, L. R. i LeBreton, J. M. (2010). Assessing aggression using conditional reasoning. *Current Directions in Psychological Science*, 19(1), 30–35. <https://doi.org/10.1177/0963721409359279>

Jonason, P. K. i Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the dark Triad. *Psychological Assessment*, 22(2), 420–432. <https://doi.org/10.1037/a0019265>

Jorgensen, T. D., Pornprasertmanit, S., Schoemann, A. M. i Rosseel, Y. (2018). *semTools: Useful tools for structural equation modeling*. <https://CRAN.R-project.org/package=semTools>

Kašiković, B., Jerotijević, I., Novaković, S., Mijatović, K. i Žeželj, I. (2013). *Kako izmeriti socijalno poželjno odgovaranje: Adaptacija Paulusovog testa "Precenjivanja znanja"*. 19th meeting Empirical research in psychology, Beograd, Srbija, str. 96–97.

King, M. i Taylor, D. M. (2011). The radicalization of homegrown jihadists: A review of theoretical models and social psychological evidence. *Terrorism and Political Violence*, 23(4), 602–622. <https://doi.org/10.1080/09546553.2011.587064>

Koehler, D. (2014). The radical online: Individual radicalization processes and the role of the Internet. *Journal for Deradicalization*, 1, 116–134.

Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Naklada Slap.

Lee, K. i Ashton, M. C. (2014). The Dark Triad, the Big Five, and the HEXACO model. *Personality and Individual Differences*, 67, 2–5. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.048>

Lodi-Smith, J. i Roberts, B. W. (2007). Social investment and personality: A meta-analysis of the relationship of personality traits to investment in work, family, religion, and volunteerism. *Personality and Social Psychology Review*, 11(1), 68–86. <https://doi.org/10.1177/1088868306294590>

Lutz, B. J. i Lutz, J. M. (2017). *Globalisation and the economic consequences of terrorism*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-50394-7>

McCauley, C. i Moskaleiko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415–433. <https://doi.org/10.1080/09546550802073367>

McCauley, C. i Moskaleiko, S. (2017). Understanding political radicalization: The two-pyramids model. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>

McGregor, I., Hayes, J. i Prentice, M. (2015). Motivation for aggressive religious radicalization: Goal regulation theory and a personality  $\times$  threat  $\times$  affordance hypothesis. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01325>

Međedović, J. i Knežević, G. (2019). Dark and peculiar. *Journal of Individual Differences*, 40(2), 92–103. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000280>

Mondak, J. J., Hibbing, M. V., Canache, D., Seligson, M. A. i Anderson, M. R. (2010). Personality and civic engagement: An Integrative framework for the study of trait effects on political behavior. *American Political Science Review*, 104(1), 85–110. <https://doi.org/10.1017/S0003055409990359>

Morgades-Bamba, C. I., Raynal, P. i Chabrol, H. (2020). Exploring the radicalization process in young women. *Terrorism and Political Violence*, 32(7) 1439–1457. <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1481051>

Moshagen, M., Zettler, I. i Hilbig, B. E. (2020). Measuring the dark core of personality. *Psychological Assessment*, 32(2), 182–196. <https://doi.org/10.1037/pas0000778>

Neumann, P. R. (2013). The trouble with radicalization. *International Affairs*, 89(4), 873–893. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12049>

Nussio, E. (2020). The role of sensation seeking in violent armed group participation. *Terrorism and Political Violence*, 32(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/09546553.2017.1342633>

Nussio, E., Bove, V. i Steele, B. (2019). The consequences of terrorism on migration attitudes across Europe. *Political Geography*, 75, 102047. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2019.102047>

Obaidi, M., Bergh, R., Akrami, N. i Dovidio, J. F. (2020). *The personality of extremists: Examining violent and non-violent defense of Muslims*. Psy-Arxiv. <https://doi.org/10.31234/osf.io/kry38>

Pailing, A., Boon, J. i Egan, V. (2014). Personality, the Dark Triad and violence. *Personality and Individual Differences*, 67, 81–86. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.11.018>

Paulhus, D. L., Harms, P. D., Bruce, M. N. i Lysy, D. C. (2003). The over-claiming technique: Measuring self-enhancement independent of ability. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(4), 890–904. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.4.890>

Pavlović, T. i Franc, R. (2021). Antiheroes fueled by injustice: Dark personality traits and perceived group relative deprivation in the prediction of violent extremism. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 1–26. <https://doi.org/10.1080/19434472.2021.1930100>

Pavlović, T. i Wertag, A. (2021). Proviolence as a mediator in the relationship between the dark personality traits and support for extremism. *Personality and Individual Differences*, 168, 110374. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110374>

Pavlović, T., Moskalenko, S. i McCauley, C. (2022). Bifactor analyses provide uncorrelated measures of activism intentions and radicalism intentions. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 15(2), 123–140. <https://doi.org/10.1080/17467586.2021.1980220>

Persson, B. N., Kajonius, P. J. i Garcia, D. (2017). Revisiting the structure of the Short Dark Triad. *Assessment*, 26(1), 3–16. <https://doi.org/10.1177/1073191117701192>

Pfundmair, M., Aßmann, E., Kiver, B., Penzkofer, M., Scheuermeyer, A., Sust, L. i Schmidt, H. (2019). Pathways toward jihadism in Western Europe: An empirical exploration of a comprehensive model of terrorist radicalization. *Terrorism and Political Violence*, 34(1), 48–70. <https://doi.org/10.1080/09546553.2019.1663828>

Pisoiu, D., Zick, A., Srowig, F., Roth, V. i Seewald, K. (2020). Factors of individual radicalization into extremism, violence and terror – the german contribution in a context. *International Journal of Conflict and Violence (IJCV)*, 14(2), 1–13. <https://doi.org/10.4119/ijcv-3803>

R Core Team (2021). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Beč, Austrija. <https://www.R-project.org/>

Reise, S. P. (2012). The rediscovery of bifactor measurement models. *Multivariate Behavioral Research*, 47(5), 667–696. <https://doi.org/10.1080/00273171.2012.715555>

Revelle, W. (2018). *psych: Procedures for Personality and Psychological Research*. <https://CRAN.R-project.org/package=psych>

Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, 48(2), 1–36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>

Sabucedo, J. M. i Arce, C. (1991). Types of political participation: A multidimensional analysis. *European Journal of Political Research*, 20(1), 93–102. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1991.tb00257.x>

Schuurman, B., Lindekilde, L., Malthaner, S., O'Connor, F., Gill, P. i Bouhana, N. (2019). End of the lone wolf: The typology that should not have been. *Studies in Conflict & Terrorism*, 42(8), 771–778. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2017.1419554>

Tausch, N., Becker, J. C., Spears, R., Christ, O., Saab, R., Singh, P. i Siddiqui, R. N. (2011). Explaining radical group behavior: Developing emotion and efficacy routes to normative and nonnormative col-

lective action. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), 129–148. <https://doi.org/10.1037/a0022728>

Ufer, D., Lin, W. i Ortega, D. L. (2019). Personality traits and preferences for specialty coffee: Results from a coffee shop field experiment. *Food Research International*, 125, 108504. <https://doi.org/10.1016/j.foodres.2019.108504>

Vigil-Colet, A., Ruiz-Pamies, M., Anguiano-Carrasco, C. i Lorenzo-Seva, U. (2012). The impact of social desirability on psychometric measures of aggression. *Psicothema*, 24(2), 310–315. <https://www.redalyc.org/pdf/727/72723578021.pdf>

Wertag, A., Dinić, B. i Pavlović, T. (2021). Preliminary psychometric characteristics of the Short Subtypes of Antisocial Behavior Questionnaire (s-SABQ). U M. Videnović, D. Filipović Đurđević, M. Živanović, I. Stepanović Ilić, K. Damnjanović i M. Rajić (Ur.), *Proceedings of the XXVII scientific conference Empirical studies in psychology* (str. 29–31). [http://empirijskaistravanja.org/wp-content/uploads/2022/01/Zbornik\\_FINAL.pdf#page=29](http://empirijskaistravanja.org/wp-content/uploads/2022/01/Zbornik_FINAL.pdf#page=29)

## The Role of Aggression in the Relationship Between the General Dark Personality Traits, Honesty/Humility and Support for Political Violence

Tomislav PAVLOVIĆ  
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

Various contemporary psychological models of radicalisation, next to contextual factors, also highlighted the role of relatively stable dispositions in accepting extremist ideologies and political violence related to these ideologies. Newer studies, focused on the role of dark personality traits in the context of radicalisation, relatively consistently found that persons high on dark personality traits are more likely to support political violence and extreme politics. However, empirical explanations of this relationship are still rare. Therefore, this study, in line with previous research, tested if aggression, a common characteristic of dark personality traits, lies behind the relationship between dark personality traits and the honesty/humility dimension from the HEXACO model with support for political violence, while taking into account potential sources of bias that were present in earlier studies. The results obtained on a sample of 191 faculty students robustly exhibited that the relationship between the studied personality traits and support for political violence disappears after statistically controlling for aggression. Therefore, the results of this study offer a valuable contribution to the understanding of extremist attitudes and

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB  
GOD. 32 (2023), BR. 1,  
STR. 21-44

PAVLOVIĆ, T.:  
ULOGA OPĆE...

provide empirical argumentation in favour of the hypotheses  
on the role of dispositions in the political lives of citizens.

Keywords: dark personality traits, Dark Triad,  
humility/honesty, extremism, political violence



Međunarodna licenca / International License:  
Imenovanje-Nekomercijalno / Attribution-NonCommercial